

การเสริมสร้างความรู้ และความตระหนัก เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC :

กรณีศึกษา หมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลิดัน แขวงบลิดำไซ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ENHANCING KNOWLEDGE AND AWARENESS OF CONSERVING THE FOREST RESOURCES
IN THE NAM NGIEP-NAM MANG NATIONAL PROTECTED FOREST AREA THROUGH TRAINING
BY THE AIC TECHNIQUE: THE CASE STUDY OF THA HEUA VILLAGE, BOLIKHAN DISTRICT,
BOLIKHAMXAI PROVINCE, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

9

ปางคำ วิไลพรรณ*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สำราญ กำจัดภัย**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง หมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลิดัน แขวงบลิดำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 2) ศึกษาผลการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านท่าเหือ จำนวน 37 ครัวเรือน รวมทั้งหมด 37 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน 2) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 3) แบบวัดความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4) เอกสารประกอบการอบรม และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้ารับการอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบทีแบบสองกลุ่ม ไม่อิสระกัน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติน้ำเจียบ-น้ำม้ง ของประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ ได้แก่ 1) มีการบุกรุกพื้นที่ และเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย 2) มีการตัดไม้รวมทั้งแบบถูกต้อง และไม่ถูกต้องตามกฎหมาย 3) มีการใช้ผลผลิตจากป่าอย่างฟุ่มเฟือยทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดน้อยลง สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพป่าไม้ และดินเสื่อมโทรม 4) เกิดการพังทลายของดินในที่ลาดชัน และยังมีผลต่อความสมดุลของชั้นน้ำใต้ดิน 5) ปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลงอย่างมากส่งผลกระทบต่อทางเกษตร และน้ำบริโภค 6) ปริมาณปลาธรรมชาติตามลำน้ำลดลง และ 7) มีการลักลอบล่าสัตว์ และหาปลาด้วยวิธีที่รุนแรงไม่เหมาะสม ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากประชาชนขาดความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง

2. หลังการอบรม ประชาชนมีความรู้ และความตระหนัก เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง สูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของจัดอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to investigate the problem state of people's conservation of forest resources in the Nam Ngiep–Nam Mang National Protected Forest area. Tha Heua village, Bolikhan district, Bolikhamxai province, Lao People's Democratic Republic, 2) to examine the result of implementing the strategy to enhance knowledge and awareness of conserving the forest resources in the Nam Ngiep–Nam Mang National Protection Forest area. By using the technique AIC Training The sample in this study was 37 heads of households who lived in the Tha Heua village. The instruments for collecting data were: 1) an interview guide of community context, 2) a test of knowledge about conserving the forest resources, 3) a test of awareness of conserving the forest resources, 4) a paper provided to supplement the training, and 5) a questionnaire asking satisfaction about the training. Statistics used to analyze data were mean, percentage, standard deviation and dependent samples t-test.

The findings of study disclosed as follows:

1. The problem states of conserving the forest resources in the Nam Ngiep–Nam Mang National Protected Forest area by people in Tha Heua village were: 1) There has been intrusion into the area for shifting cultivation; 2) there has been legal and illegal deforestation; 3) there has been luxurious consumption of forest products, which decreased the richness of forest and caused a loss of biodiversity, The forest and soil degradation; 4) there has been erosion of soil on the slope which affected the balance of groundwater layers; 5) the amount of water in the river dropped dramatically which affected agriculture and water consumption; 6) natural fish populations along the river has declined; and 7) there has been a severe abuse of illegal hunting and fishing. The causes of afore-mentioned problems stemmed from the lack of knowledge and awareness of people's conservation of forest resources in the Nam Ngiep–Nam Mang National Protected Forest area.

2. After implementation of the strategy, people had significantly higher knowledge and awareness of conserving the forest resources in the Nam Ngiep–Nam Mang National Protected Forest area than those before the implementation of it at the .01 level and passed the determined criterion with the high level of people's satisfaction of participation in various activities.

บทนำ

ป่าไม้ เป็นมรดกจากธรรมชาติที่มีความสง่างาม หลากหลายในตัวของมันเอง เป็นตัวแทนของธรรมชาติในโลกที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามเติบโต และหลากหลายผลิตผลหลักของป่าไม้ คือ ไม้ ไม้ได้ให้ประโยชน์หลายๆ อย่าง เป็นวัตถุดิบชนิดแรกที่เราใช้ประโยชน์ไม้มีส่วนสำคัญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสมัยใหม่มากกว่าสิ่งอื่นใด ในอุตสาหกรรมหลักทุกชนิดก็ต้องพึ่งพาผลผลิตจากป่าอย่างน้อย 1 ชนิด เพื่อใช้ในกระบวนการผลิต เราจะเห็นได้ว่า ป่าไม้เป็นทั้งผู้ให้ และผู้คุ้มครองป่าไม้ดำรงรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางระบบนิเวศน์ รักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร รักษาดินแดนมิให้ถูกชะล้าง ให้พลังงานแก่ประชาชนจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของโลก ป่าไม้ยังให้ไม้ในการทำกระดาษ อุตสาหกรรมต่างๆ ป่าไม้ยังมีความสวยงามเมื่อเรามองดูมัน ถ้าปราศจากป่าไม้โลกของเราคงแห้งแล้งมากกว่านี้นัก แต่อย่างไรก็ตามในบางพื้นที่ในเขตร้อนโลกกำลังสูญเสียมรดกจากธรรมชาติชนิดนี้ไปอย่างรวดเร็วจนไม่อาจฟื้นฟูได้ทัน หากอัตราการใช้อย่างคงเป็นเหมือนเช่นทุกวันนี้ (กระทรวง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. 2545 : 1)

รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้กำหนดแนวทางในการปกป้องรักษา พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ธรรมชาติที่มีอยู่ ปรับเปลี่ยนแนวคิดไปสู่การปฏิบัติโดยมุ่งเน้นถึงการบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ดิน น้ำ และป่าไม้ อย่างเป็นระบบ อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นการส่งเสริมให้ ประชาชน หน่วยงานในท้องถิ่น และองค์กร ด้วยการวางแผนยุทธศาสตร์พัฒนาป่าไม้ใน ปี พ.ศ. 2543 จะทำให้พื้นที่ปกคลุม ของป่าไม้ ร้อยละ 70 ของเนื้อที่ประเทศ ใน ปี พ.ศ. 2563 ให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม แห่งชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าไม้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวระบุว่า พื้นที่ป่าไม้ของประเทศคงเหลือเนื้อที่ ประมาณ 93,104 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 40.34 ของพื้นที่ทั่วประเทศ (พื้นที่ของประเทศ 236,800 ตารางกิโลเมตร) จากข้อมูลดังกล่าวนี้ได้ว่า สถานการณ์ด้านทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวมของประเทศมีจำนวนลดลงในระดับอันตรายเมื่อ เปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าไม้ในช่วงปี พ.ศ. 2503 ที่มีร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศ การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้สาเหตุเกิดจากการบุกรุก พื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเพิ่มขึ้น การทำไม้เพื่อการส่งออกเป็นสินค้าที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การสร้าง เขื่อนเพื่อเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า จากสาเหตุของปัญหาข้างต้น เป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า กำลังส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยใน ผืนป่า และวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเผ่าพื้นเมืองที่อาศัยอยู่รอบแนวเขตพื้นที่ป่าสงวน ป่า ป้องกันแห่งชาติ (กรมป่าไม้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. 2553 : 3)

สาเหตุที่ทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าไม้ หรือพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมลงเป็นจำนวนมาก สืบเนื่องจาก การเพิ่มขึ้นของจำนวน ประชากรอย่างรวดเร็วความต้องการพื้นที่เพาะปลูกพืชทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อเลี้ยงชีพให้หลุดพ้นจากความยากจน การส่งเสริมการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการส่งออกในรูปแบบการให้เช่าที่ดินเป็นบริเวณกว้าง เป็นเวลานาน ประชาชนไม่มีที่ทำกินจึงก่อให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อ ประโยชน์ส่วนตน การ กำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าไม่ชัดเจน หรือไม่กระทำในหลายพื้นที่ป่า การจัดสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ อาทิ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เส้นทางคมนาคม การสร้างเขื่อนขวางลำน้ำจะทำให้สูญเสียพื้นที่บริเวณที่เก็บน้ำเหนือเขื่อน การทำเหมืองแร่มีความจำเป็นที่ จะต้องเปิดหน้าดินก่อน จึงทำให้ป่าไม้ที่ขึ้นปกคลุมถูกทำลายลงไฟไหม้ป่า ไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่า ป้องกันแห่งชาติให้กับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ จากสาเหตุดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ มากมายต่อมวลมนุษยชาติ และสรรพสิ่งที่มีชีวิตในโลกปัจจุบัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงของประเทศ สิ่งแวดล้อม (กรมป่าไม้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. 2551 : 14)

กรมป่าไม้ได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติครั้งที่ 6 (ปี พ.ศ. 2549 ถึงปี พ.ศ. 2553) ได้กำหนดให้หน่วยงาน ป่าไม้บรรลุแผนปฏิบัติการในการยกระดับความปกคลุมของป่าไม้ให้ได้ถึงร้อยละ 53 ในปี พ.ศ. 2553 ร้อยละ 65 ในปี พ.ศ. 2558 และร้อยละ 70 ในปี พ.ศ. 2563 แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติได้ถูกนำไปปรับเป็นแผนปฏิบัติการในการพัฒนา ในการเกษตร และป่าไม้ปี พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2553 ซึ่งได้กำหนดไว้ 4 เป้าหมาย 13 มาตรการเพื่อเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติโดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ก็คือการคุ้มครองป่าไม้อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนในสังคม การได้รับ ผลประโยชน์อย่างชอบธรรมจากการปกป้องรักษาป่าไม้ที่คงเหลืออยู่ไม่ให้ถูกทำลาย พื้นที่ป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้ได้ 2,550,000 เฮกตาร์ หรือประมาณ 15,937,500 ไร่ ปลูกป่าให้ได้ 150,000 เฮกตาร์ หรือประมาณ 937,500 ไร่ พร้อมนั้นก็กำหนดเอา การคุ้มครอง 3 ประเภทป่าไม้เป็นใจกลางโดยกำหนดแนวเขตแดนให้ชัดเจน สำรวจ สร้างแผน จัดสรร คุ้มครองเฉพาะแต่ละ ประเภทป่าไม้เชื่อมโยงเข้ากับโครงการพัฒนาต่างๆ ในท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน (กรมป่าไม้ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว. 2553 : 1)

ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำมั่ง เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ ที่กำหนดไว้เพื่อปกป้องรักษาต้นน้ำ แหล่งน้ำ ปกป้อง รักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ป้องกันการพังทลายของดิน ป้องกันภัยธรรมชาติ ใช้เป็นเขตยุทธศาสตร์ป้องกันชาติ-รักษาความ

สงบ ซึ่งรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้รับรองและเสนอต่อสภาแห่งชาติเพื่อประกาศตั้งเป็นป่าป้องกันแห่งชาติ ฉบับเลขที่ 197/นย ปี พ.ศ. 2555 รวมมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 116,953 เฮกตาร์ หรือประมาณ 725,108.6 ไร่ ครอบคลุมต้นน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญหลายสาขาที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง แม่น้ำเจียบ และแม่น้ำโขง ในเขตพื้นที่ดังกล่าวยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติ ชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งน้ำที่ตอบสนองน้ำให้แก่การผลิตกระแสไฟฟ้าเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเจียบ 1, 2 และ 3 ใช้ในการผลิตเกษตรกรรมของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และล้อมรอบบริเวณป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำโขง โดยครอบคลุมหมู่บ้านจำนวน 37 หมู่บ้าน 4 เมือง คือ เมืองบลิดัน แขวงบลิดำไซ เมืองท่าโหม เมืองฮ่ม และเมืองฮานวงค์ แขวงไซสมบูน

การทำให้ประชาชนสามารถได้รับความรู้ เข้าใจถึงสภาพปัญหาที่ได้รับผลกระทบต่อการดำรงชีพของประชาชนในปัจจุบันจากการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรจากอดีตในเขตพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำโขง ให้เกิดความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ธรรมชาติ มีความจำเป็นต้องใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ที่มีความเหมาะสมในการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ Appreciation Influence และ Control โดยที่ ขั้นตอน A (Appreciation) เป็นขั้นการระดม สร้างพลังความรัก ความซาบซึ้ง เข้าใจ และสร้างความรู้ โดยจัดให้ผู้มีส่วนได้เสียได้มาทำความเข้าใจสถานการณ์ กำหนดเป้าหมายร่วมกัน ขั้นตอน I (Influence) เป็นขั้นการระดมพลังความคิด การปฏิสัมพันธ์ เพื่อสร้างแนวทาง หรือวิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ขั้นตอน C (Control) เป็นขั้นการระดมพลังความพยายาม การควบคุมจัดการ เป็นการนำโครงการกิจกรรมที่คิดค้นร่วมกันมา กำหนดเป้าหมายแผนปฏิบัติการ การวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา/ตอบสนองความต้องการของหมู่บ้าน

เทคนิค AIC เป็นกระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการชี้ชัดปัญหาและศักยภาพของตนเอง ตลอดจนวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของความต้องการ วางแผนจัดการกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มย่อยต่างๆ ของชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง อาศัยการระดมพลังความคิดของชุมชนอย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอน(บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2551 : 197) ซึ่งเทคนิค AIC นี้ น่าจะเหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักของประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำโขง

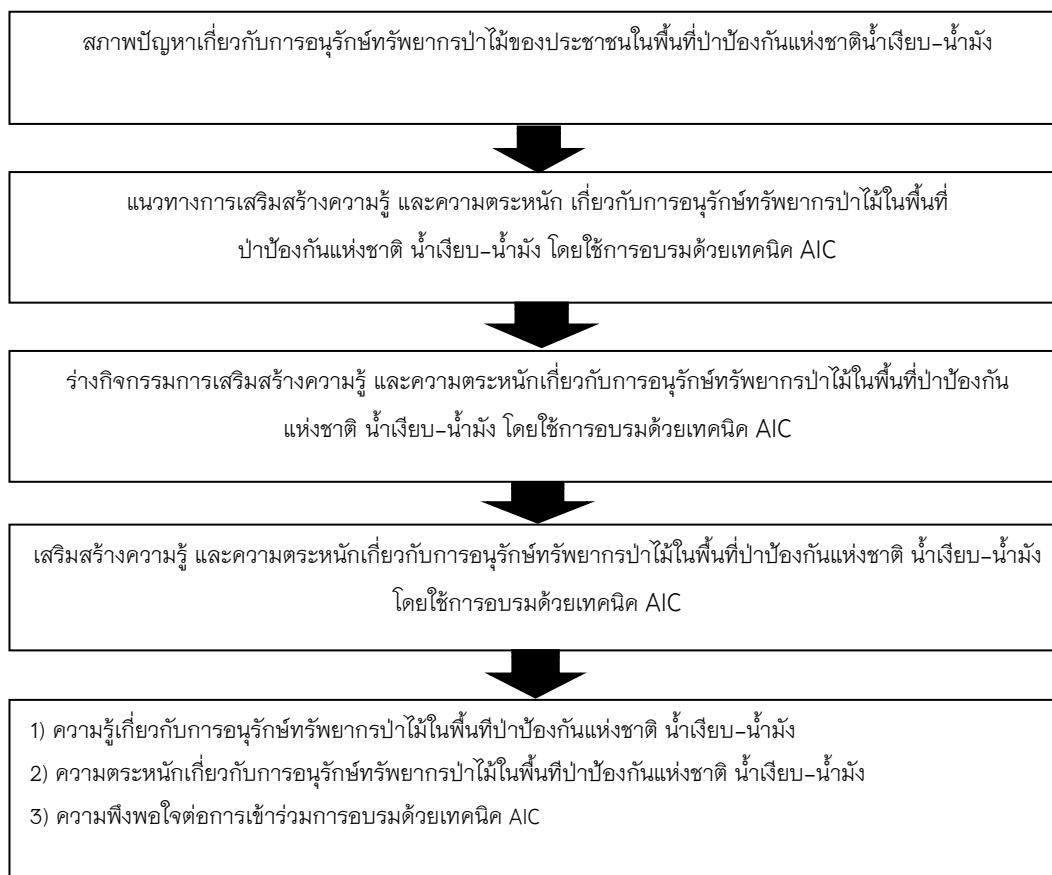
ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นนักวิชาการหน่วยงานคุ้มครองป่าป้องกันในระดับแขวงของแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แขวงบลิดำไซ ได้มองเห็นปัญหา ผลกระทบในทางที่เสียหายต่อพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ จึงสนใจทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ “การเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำโขง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ให้แก่ประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลิดัน แขวงบลิดำไซ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ จะได้มีความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ อันจะนำไปสู่การร่วมด้วยช่วยกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติน้ำเจียบ-น้ำโขง ให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังได้วิธีการที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในหมู่บ้านอื่นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำโขง หมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลิดัน แขวงบลิดำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาผลของการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำโขง หมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลิดัน แขวงบลิดำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดของการวิจัยดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1 ชั้นศึกษาปริญญาตรี และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ และความตระหนักให้แก่ประชาชนหมู่บ้านท่าเหือโดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส กลุ่มคนวัยต่างๆ ที่อาศัยในหมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลัดัน แขวงบลัดำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน หัวหน้าคุ้ม 5 คน และหัวหน้าครัวเรือน 5 คน รวม 11 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง

1.2 ชั้นเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำมั่ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ใน หมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลัดัน แขวงบลัดำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 50 ครัวเรือน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการอบรมเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านท่าเหือ จำนวน 37 ครัวเรือน รวมทั้งหมด 37 คน เลือกแบบเจาะจง

2. การสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ชั้นศึกษาบริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1.1 ศึกษาแนวคิดและแนวทางการศึกษาบริบทชุมชน และสภาพปัญหา รวมทั้งวิธีการสร้าง และหาคุณภาพแบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน และสภาพปัญหา จากเอกสาร ตำรา หนังสือ และรายงานการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 นิยามปฏิบัติการของคำว่า “บริบทชุมชน” และ “สภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง”

2.1.3 วิเคราะห์นิยามปฏิบัติการ จากนั้นกำหนดรายการสัมภาษณ์บริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยในแต่ละประเด็นมีคำถามปลายเปิด เพื่อนำไปสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือไปเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น แหล่งเอกสารของชุมชน ประเด็นคำถามทั้งหมดเรียบเรียงเป็นแบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง ของประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ

2.1.4 นำเสนอแบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง ของประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง

2.1.5 นำแบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ปรับปรุงแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับนิยามปฏิบัติการ (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากนั้นปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ และในส่วนที่ยังบกพร่อง

2.2 ชั้นเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) แบบวัดความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการอบรม เครื่องมือต่าง ๆ มีขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพ ดังนี้

2.2.1 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) ร่างแบบทดสอบซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบแบบปรนัย (ถูก ผิด) ให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) นำเสนอร่างแบบทดสอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะ 3) ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 4) นำร่างแบบ ทดสอบฉบับปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการวัดโดยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในระดับตั้งแต่ .50 ขึ้นไป 5) ตรวจสอบค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) ของแบบทดสอบโดยทดลองใช้กับหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านศรีสวาท เมืองบลิคัน ที่อยู่รอบพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเจียบ-น้ำม้ง จำนวน 37 คน จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้ทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ผลการตรวจสอบ พบว่า ค่าความยาก (p) ของแบบวัดความรู้อยู่ในระหว่าง 0.30 ถึง 0.76 ส่วนค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) ของแบบวัดด้านการประเมินความรู้อยู่ระหว่าง 0.21 ถึง 0.75 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.81

2.2.2 แบบวัดความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการอบรม มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้ 1) ร่างแบบวัดความตระหนัก และแบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งมีลักษณะเป็นประเภทมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คือ ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีการให้คะแนนเป็น

5,4,3,2 และ 1 คะแนน ตามลำดับ 2) นำเสนอแบบวัดความตระหนัก และแบบสอบถามความพึงพอใจ ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ข้อเสนอแนะ 3) ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ 4) นำร่างเครื่องมือทั้งสองชนิดไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการโดยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป เฉพาะแบบวัดความตระหนัก มีการนำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพด้านจำแนกรายข้อ โดยใช้วิธี item-total-correlation และความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบัค ผลการตรวจสอบ พบว่า ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดความตระหนักอยู่ในช่วงตั้งแต่ 0.23 ถึง 0.80 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยลงพื้นที่นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูล ตามประเด็นต่างๆ ในแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ (1) จากเอกสารที่หน่วยงานหรือคณะกรรมการปกครองหมู่บ้านท่าเหือจัดทำขึ้น และ (2) จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาความถูกต้อง สมบูรณ์ และน่าเชื่อถือ เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

3.2 ขั้นที่ 2 การเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเียบ-น้ำม้ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) เลือกแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อน และหลังการอบรม 2) ก่อนการอบรมวัดความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 3) ดำเนินกิจกรรมโดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ตามแผนปฏิบัติการ และ 4) หลังการอบรมวัดความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการอบรม

4. วิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้

4.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Content analysis)

4.2 ขั้นที่ 2 ขั้นเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเียบ-น้ำม้ง การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระหว่างก่อน และหลังการอบรมโดยใช้สถิติการทดสอบทีแบบ 2 กลุ่มสัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test)

4.2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระหว่างก่อน และหลังการอบรมโดยใช้ สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบทดสอบทีแบบ 2 กลุ่มสัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test) และแปลระดับความตระหนัก ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความตระหนัก
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด
1.51 – 2.50	น้อย
2.51 – 3.50	ปานกลาง
3.51 – 4.50	มาก
4.51 – 5.00	มากที่สุด

และ 3) วิเคราะห์ความพึงพอใจระหว่างหลังการอบรมโดยใช้ สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบทดสอบที่แบบ 2 กลุ่มสัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test) และแปลระดับความพึงพอใจคล้ายกับการแปลระดับของความตระหนัก

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติน้ำเงียบ-น้ำม้ง ของประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ ได้แก่ 1) มีการบุกรุกพื้นที่ และเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย 2) มีการตัดไม้รวมทั้งแบบถูกต้อง และไม่ถูกต้องตามกฎหมาย 3) มีการใช้ผลผลิตจากป่าอย่างฟุ่มเฟือยทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดน้อยลง สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพป่าไม้ และดินเสื่อมโทรม 4) เกิดการพังทลายของดินในที่ลาดชัน และยังมีผลต่อความสมดุลของชั้นน้ำใต้ดิน 5) ปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลงอย่างมากส่งผลกระทบต่อทางการเกษตร และน้ำบริโภค 6) ปริมาณประชากรชาติตามลำน้ำลดลง และ 7) มีการลักลอบล่าสัตว์ และหาปลาด้วยวิธีที่รุนแรงไม่เหมาะสม ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากประชาชนขาดความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำม้ง

2. ผลการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำม้ง พบว่า

2.1 หลังการอบรมประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 81.64 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

2.2 หลังการอบรมประชาชนมีความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าเฉลี่ยความตระหนักอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่าตั้งแต่ระดับมากขึ้นไป

2.3 ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของการอบรมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำวิธีการอบรมด้วยเทคนิค AIC ไปใช้

1.1 การจัดอบรมการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำม้ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ให้แก่ประชาชนหมู่บ้านท่าเหือ เมืองบลัดัน แขวงบลัดำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรใช้วิทยากรกระบวนการที่คล่องแคล่วในการจัดกิจกรรม สามารถพูดโน้มน้าว และชักจูงให้ผู้เข้ารับการอบรมได้กล้าแสดงออก มีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมทั้งสร้างบรรยากาศการอบรมให้มีความสนุกสนาน

1.2 ในการแจกใบความรู้เกี่ยวกับป่าป้องกันแห่งชาติ ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำม้ง ควรชี้แจงสาระเนื้อหาทั้งหมดในเล่ม เพราะจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมองเห็นคุณค่า และสนใจที่จะศึกษารายละเอียดเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องใช้

1.3 ควรนำเอาการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำม้ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ไปปรับใช้กับหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำม้ง อีกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ ให้กับเยาวชนในโรงเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชน และนำไปถ่ายทอดให้กับผู้ปกครอง และปรับอินไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 ควรวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ น้ำเงียบ-น้ำมั่ง โดยใช้การอบรมด้วยเทคนิค AIC ให้กับกลุ่มเป้าหมาย และติดตามพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังได้รับการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าป้องกันแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. *คุณประโยชน์ของป่าไม้*. กรุงเทพฯ, 2545.

เข้าถึงได้จาก <http://www.school.net.th/library/create-web/10000/science/10000-1954.html>

กรมป่าไม้. กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2551. นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2551.

_____. บทรายงานการสำรวจความปกคลุมของพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2553. นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2553.

บำเพ็ญ เขียวหวาน. การวิจัยชุมชนและการวางแผนพัฒนาชุมชน. สุโขทัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551.

